

OD REDAKCJI

Cieszy nas niezmiernie, że możemy oddać do rąk naszych Czytelników dziewiąty tom POLONIA MAIOR ORIENTALIS. Jest on dość obfity w treści, podobnie zresztą jak poprzedni. Składa się z 21 artykułów i 4 recenzji. Jednakże w porównaniu z tomem VIII ma on szerszy zasięg chronologiczny. Udało nam się bowiem – oczywiście przy pomocy naszych Autorów – wyjść poza dominujący dotychczas, na łamach periodyku, wiek XX i sięgnąć czasów średniowiecza i epoki nowożytnej.

Tegoroczny tom wzorem tomów piątego (2017 r.) i szóstego (2018 r.) powstał we współpracy z samorządem gminnym. Tym razem skupiliśmy nieco uwagi na Rychwale – miasteczku położonym kilkanaście kilometrów na południe od Konina przy drodze do Kalisza. Ten niepozorny, wydawać by się mogło, ośrodek miejski posiada niezwykle ciekawą historię. Gros dziejów miasta opowiedzianych zostało już w monografii, która ukazała się w 1998 r., a jej autorami byli Z. Kaczmarek i J. Stępień¹. Jednakże okazuje się, że dzieje Rychwała można zgłębiać dalej, może czasem od nowa spojrzeć i zinterpretować pewne fakty, czego dowiedli czterej Autorzy – Tomasz Jurek, Robert T. Tomczak, Marek Adamczewski i Piotr Gołdyn. Oni to bowiem pochyliли się nad pewnymi wątkami, które zaistniały w odleglejszych i bliższych dziejach miasta.

Warto dodać, że w kolejnej ocenie dokonanej przez Index Copernicus punktacja czasopisma nieznacznie wzrosła. Za rok 2020 wyliczona została na poziomie 75.40. Ale ważną informacją związaną z rozwojem czasopisma jest fakt, że został on wprowadzony na platformę czasopism – ejournals.eu – prowadzoną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wprowadzane są tam poszczególne tomy POLONIA MAIOR ORIENTALIS. Dzięki temu, każdy z artykułów zaopatrzony jest (i będzie w przyszłości również) w tak zwany „DOI”, co ułatwia jego wyszukiwanie w przestrzeni wirtualnej i pozwala lepiej go zidentyfikować.

Tradycyjnie tom podzielony jest na działy. Pierwszym z nich są STUDIA. Rozpoczął go artykuł Tomasza Jurka, który jest opartym na źródłach dowodzeniem czasu, w którym lokowano Rychwał. Bohaterem drugiego tekstu, napisanego przez Roberta T. Tomczaka, jest Wojciech Rychwalski, właściciel Rychwała, który niestety wiódł żywot człowieka niepocziwego, a dokładniej rzecz ujmując – rozbójnika. W 1651 r. Polska prowadziła wojnę z Kozakami. W tym samym roku doszło do zbrojnego starcia pod Beresteczkiem. Bartosz Staręgowski opisuje przygotowania województwa kaliskiego, w ramach pospolitego ruszenia do wojny i samej bitwy oraz pokazuje skutki tych działań.

Artykuł Tomasza Dzikiego przybliży funkcjonowanie miasta Sompolna pod względem administracyjnym i finansowym w latach 1815-1870. Pierwsza data wiąże się z utworzeniem Królestwa Polskiego, druga z utratą praw miejskich, a tym samym zdegradowaniem Sompolna do rangi osady. Tematykę municypalną kontynuuje w swoim artykule Marek Adamczewski. Przybliży on koncepcję kreacji herbu Rychwała, która pojawiła się w XVI wieku. Po upadku powstania styczniowego władze zaborcze przystąpiły do intensywnej rusyfikacji społeczeństwa polskiego. Przełożyło się to na zwiększenie liczby Rosjan w różnych obszarach życia, w tym administracyjnego i społecznego. Violetta Wiernicka przeanalizowała śluby prawosławne zawierane w soborze św. Piotra i Pawła w Kaliszu w latach 1890-1914.

¹Z. Kaczmarek, J. Stępień, *Dzieje Rychwała*, Konin 1994.

Ihor Sribniak, we współpracy z Mariną Palienko, kontynuują opowieść o aktywnościach żołnierzy Ukraińskiej Armii Ludowej internowanych w Wielkopolsce. Tym razem uwaga Autorów skupiona jest na działalności sportowej i odnosi się nie tylko do obozu w Strzałkowie, ale także w Kaliszu i Szczypiornie. Również Zbigniew Wyglewski kontynuuje swoje rozważania o połączeniu wodnym pomiędzy południem a północą Polski. Zakres tych rozważań został zawężony do zabiegów o budowę kanału łączącego Wartę z Gopłem, a chronologicznie zamyka go rok 1937. W dwudziestoleciu międzywojennym pozostaje także artykuł Mikołaja Brenka. Stanowi on analizę działalności opiekunów społecznych oraz komisji opieki społecznej, które w tym właśnie okresie działały na terenie powiatu konińskiego. Magdalena Juszcak kontynuuje rozważania nad Wielkopolkami wschodnimi, które w okresie międzywojennym osadzone były w Domu Karnym w Fordonie. Tym razem uwagę swoją skupiła na zabójczyniach. Z kolei artykuł Ewy Barnaś-Baran przybliży działalność Towarzystwa Dobroczynności w Koninie. Podstawą do analizy tej aktywności była zachowana z lat trzydziestych XX wieku księga protokołów zebrań zarządu.

Jednym z ważnych elementów bycia nauczycielem jest doksztalcanie, w tym samokształcanie. O wymiarze ideologicznym takiego kształcenia nauczycieli Liceum w Słupcy tylko w jednym roku szkolnym, 1948/1949 traktuje artykuł Krzysztofa Kubińskiego. Magdalena Babik przybliżyła okoliczności powstania pomnika-ołtarza w lesie rzuchowskim dedykowanego polskim zakładnikom. Trzeba pamiętać, że to na terenie tego właśnie lasu, w obozie Kulmhof, Niemcy dokonywali aktów eksterminacji ludności żydowskiej, między innymi z terenów Wielkopolski Wschodniej i getta łódzkiego.

Do czasów nam najbliższych, bo sięgających przełomu XX i XXI wieku przerosi Czytelnika w swoim artykule Mariusz Kaszyński. Autor tego opracowania wskazał na rozwój Zespołu Szkół Technicznych w Kole, w okresie, w którym placówką zarządzał Janusz Kowarski.

Dział MATERIAŁY zawiera 2 artykuły. W pierwszym z nich Robert T. Tomczak przybliżył kolejne postacie, które znalazły się w *Liber Chamorum* Waleriana Nekendego Trepki. Tym razem omówione zostały postacie związane z powiatem kaliskim. Jednym z wdzięczniejszych materiałów badawczych są dzienniki i pamiętniki. W oparciu o taki dokument Elwira Jeglińska dokonała analizy problemów związanych z edukacją dziewcząt żydowskich w Polsce u progu odzyskania niepodległości. Autorką tego dziennika była Henia Ajmanówna, mieszkanka ślesieńskiego sztetla.

W dziale BIOGRAFIE znalazło się 5 artykułów. Pierwszym z nich jest tekst Arkadiusza Więcha, który przybliżył postać Erazma Jerzmanowskiego, urodzonego w 1844 r. w Tomisławicach, leżących wówczas w powiecie tureckim, a więc miejscu wpisującym się w obszar badań podejmowanych na łamach naszego czasopisma. Jerzmanowski większość swojego życia spędził w Stanach Zjednoczonych. Po powrocie z Ameryki nie mogąc wrócić w rodzinne strony osiadł w Krakowie. Jacek Biskupski przedstawił działalność ks. Mieczysława Kuznowicza – jezuita urodzonego w Licheniu, który pracował w Krakowie z młodzieżą rzemieślniczą. Autor tego artykułu wskazał przede wszystkim zaangażowanie ks. Kuznowicza na rzecz propagowania trzeźwości. Wacław Jedyński był postacią, która zapisała się w dziejach międzywojennego Rychwała. Nauczyciel, strażak, samorządowiec – to główne obszary, na których się realizował. Jego sylwetkę przybliżył Piotr Gołdyn. Jarosław Durka znany jest Czytelnikom naszego periodyku, bowiem za jego sprawą poznać można losy poszczególnych ziemian z terenu

Wielkopolski Wschodniej. Tym razem swoją uwagę poświęcił dwóm braciom – Mieczysławowi i Stanisławowi Kwileckim – właścicielom ziemskim (Maliniec i Grodziec), ale także uczestnikom powstania wielkopolskiego. Ostatnim tekstem w tym dziale jest biogram Hanny Gumpricht – Żydówki urodzonej w Grodźcu, która przeżyła łódzkie getto i obóz koncentracyjny. Po wojnie związała się z Siedlcami, gdzie pracowała jako wykładowczyni na tamtejszej wyższej uczelni. Jej postać przybliżyła Joanna Świdarska.

W dziele RECENZJE I OMÓWIENIA znalazły się trzy wątki. Marcin Mikołajczyk omawia książkę napisaną przez Kazimierza Kasperkiewicza i Jacka Skryckiego, poświęconą tablicom pamiątkowym, które fundowano i odsłaniano na przestrzeni ponad stu lat w kościołach ziemi kolskiej. Z kolei Przemysław Nowicki przeanalizował treść książki napisanej wspólnie przez Małgorzatę Grzanek i Agnieszkę Ziębę. Publikacja ta dotyczy dokumentów osobistych więźniów obozu w Chełmnie nad Nerem. W 2021 r. ukazała się książka Piotra Gołdyna poświęcona strażom pożarnym powiatu konińskiego z lat 1921-1939. Jej omówieniem zajął się Oleh Razyhrayev. Warto nadmienić, że wspomniana książka otwiera serię Biblioteki Polonia Maior Orientalis. Nie można milczeniem pominąć również faktu, że otrzymała ona pierwszą nagrodę w konkursie na prace naukowe i popularnonaukowe poświęcone dziejom straży pożarnych, którego organizatorem jest Zarząd Główny Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Ostatnią recenzję przygotował Mariusz Kulik. Skupił się on na omówieniu merytorycznym książki napisanej przez K. Gorczycę, M. Górnego i K. Płachcińskiego poświęconej Kazimierzowi Mielęckiemu i działalności jego partii powstańczej.

Piotr Gołdyn